

KONFERENCE K POLITIKÁM ARCHITEKTURY V RÁMCI PŘEDSEDNICTVÍ ČR V RADĚ EU

Ve dnech 11.–12. 10. 2022 se v Praze v Kongresovém centru konala mezinárodní konference k politikám architektury v rámci předsednictví České republiky v Radě Evropské unie. Na ni posléze 13. 10. 2022 navazoval neformální program exkurze po významných stavbách, které se nacházely v severních Čechách.

Účastníky konference přivítal místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš. Představil oblasti, kterými se MMR zabývá a cíle politiky architektury. Ve svém vystoupení hovořil o digitalizaci, vysoce kvalitním vystavěném prostředí, veřejných prostranstvích a udržitelném a dostupném bydlení. Rovněž představil aktualizaci české politiky architektury i cíle Nového evropského Bauhausu (NEB), včetně cílů v rámci klimatické změny.

Téma „*Péče o stavební a městské kulturní dědictví v kontextu architektury a politika v oblasti kultury budov*“ nadnesl **Vlastislav Ouroda**. Ministři kultury zúčastněných zemí jsou v neustálém kontaktu, řeší spolu témata spojená s NEB a vysokou kvalitou vystavěného prostředí. Velkou výzvou je klimatická změna.

Prezident České komory architektů **Jan Kasl** vystoupil s „*Přehledem architektonických soutěží v ČR za posledních 30 let*“. Zmínil také evropské fórum politik architektury z roku 2019, které se zabývalo vzděláváním, ochranou kulturního dědictví, architekturou. Je to již sedm let od vydání PASK ČR, ale stále nedošlo k velkým změnám, převážně v regionech. ČKA organizuje architektonické soutěže, festivaly a další akce a pomáhá mladým architektům v jejich profesní kariéře. Na závěr představil Jan Kasl deset projektů z architektonických soutěží – finalistů z let 2005–2015.

O „*Pohledu inženýra*“ hovořil **Robert Špalek** z České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Zmínil tři problémy – legislativu, zadávání veřejných zakázek a vzdělávání v technických oborech. Legislativa v ČR je komplikovaná a mění se ve vel-

mi krátkém čase. Regulace ve výstavbě neprobíhají na úrovni EU, ale jsou v gesci jednotlivých zemí. Při zadávání zakázek se vybírá stále podle ceny, nikoli podle kvalitativních kritérií. Vzdělávání v technických oborech klade vysoké nároky na čas a odborníci nejsou adekvátně ohodnoceni.

Přednášku „*Novinky z Rady evropských architektů (ACE)*“ odprezentovala **Ruth Schagemann**. Uvedla, že máme dobré příklady z praxe, je však potřeba podporovat jejich implementaci. Dobrým příkladem, jak lze skloubit historii a architekturu, jak vytvářet odolné městské prostředí, které přispěje k uhlíkové neutralitě, je Praha. Z dalších novinek ACE byli zmíněni noví členové, kterými se staly Ukrajina a Turecko. ACE se snaží ovlivňovat i legislativní procesy a posilovat spolupráci všech členských organizací v Evropě s cílem stát se prvním klimaticky neutrálním kontinentem. Evropa se tak poprvé zabývá vystavěným prostředím a celkově životním prostředím v rámci klimatické koncepce.

Gerhard Jagersberger a **Aleš Vrhovec** vystoupili s příspěvkem „*Ohlédnutí za poslední konferencí v Grazu a Mariбору*“. Obě konference měly podobná témata – vysoce kvalitní vystavěné prostředí pro každého.

Ředitel národní kulturní památky Vyšehrad **Petr Kučera** seznámil účastníky s „*Informacemi a historií Kongresového centra*“ (v minulosti také jako Sjezdový palác či Palác kultury).

Dopolední blok ukončily **Kirke Päss**, **Ann Kristiin Entson** a **Karolin Kaup** příspěvkem „*Architektonické vzdělávání pro děti a mládež – Škola architektury*“. Tyto školy neučí děti, jak se stát architekt, ale spíše jak využívat dovednosti, jak architekturu vnímat a jak tvořit. Je důležité, aby byla tato témata vnímána a aby jim děti rozuměly. V Estonsku byla tato škola založena v roce 2010. Jsou zde tři školy architektury s více než 110 studenty. Pořádají se zde i semináře, workshopy a přednášky pro zájemce o architekturu. Představen byl i projekt „*School Space*“. Předmětem projektu je škola jako prostředí pro výuku, která kombinuje několik různých disciplín.

Po přestávce vystoupila architektka **Eva Jiříčková**. Zaměřila se na samotnou tvůrčí práci architekta dle šablony – Inspirace, Imaginace, Interpretace, Instinkt, Implementace a Impakt. Architektura je vizuální disciplína, která představuje tvořivost člověka, občas se překrývá s uměním a nelze jedno od druhého oddělit. Eva Jiříčková vyzdvihla přírodu jako nekonečnou architektonickou inspiraci. Neopomněla

Oficiální fotografie v rámci ECAP 2022 v Praze

mj. uvést příklad Zlína, kde byla díky podnikateli Tomáši Baťovi realizována začátkem 20. století kvalitní architektura.

Ve druhém bloku zabývající se evropskými iniciativami hovořil o „*Novém evropském Bauhausu*“ **Lorenzo de Simone**. NEB je kreativní multidisciplinární hnutí, jehož cílem je urychlení cesty k udržitelnému stavebnictví a implementace cílů Zelené dohody pro Evropu (Green Deal). NEB obsahuje tři pilíře – krásu, udržitelnost a sounáležitost. Byl spuštěn v září 2020 s cílem najít rovnováhu mezi globálními problémy a lokálními řešeními. Po prvotní fázi NEB započala realizace konkrétních cílů – vznikla laboratoř NEB, jejímž cílem je vytvořit virtuální inkubátor pro společné projekty. Návrhy přicházejí i přímo od občanů. Vznikly národní kontaktní body, sdružení, které propojují cíle NEB na lokální úrovni.

„*Závěry Rady o kultuře, vysoce kvalitní architektuře a vystavěném prostředí jako klíčových prvcích iniciativy Nového evropského Bauhausu*“ okomentoval **Sašo Gazdić**. Zaměřil se zejména na proces přijímání deklarací/plánů kultury a zdůraznil potřebu kvalitní architektury a kvalitního vystavěného prostředí.

Oliver Martin navázal s přednáškou „*Davoská deklarace a proces*“. I přes dodržení veškerých postupů a kritérií, nemusí být ve výsledku stavby kvalitní. Kultura každé stavby je důležitá, neboť určuje identitu místa. Davoský proces zakotvil kulturu v rámci prostředí a v roce 2021 publikoval systém kvality. Švýcarsko svolalo konferenci ministrů na leden 2023 v Davosu, kde bude otevřeno a diskutováno téma spolupráce developerů a architektů.

Následovala panelová diskuse, kterou moderovala **Ruth Schagemann**. Diskutovány byly otázky vyžadování kvality, konkretizace cílů Green Deal, dosažení cíle klimatické neutrality do roku 2050, politické podpory i osvětě NEB pro veřejnost.

Třetí blok prvního byl věnován tématům architektonických politik a nástrojů. S problematikou „*Státních architektů*“ vystoupil **João Bento**. Řada států státního nebo vládního architekta má, například Austrálie či většina amerických

států. Švédsko jmenovalo státního architekta v roce 2018. V Nizozemsku mají tradici státního architekta již přes 200 let. V závěru zaznělo, že týmy architektů poukazují na komplexní přístupy, ale směr musí určit vláda.

Roman Vodný, ředitel Odboru územního plánování MMR, představil „*Aktualizaci Politiky architektury a stavební kultury České republiky*“ a také stávající dokument, schválený v roce 2015. Přípravy byly zahájeny již v roce 2013, kdy byly studovány podobné dokumenty evropských států. PASK stanovuje několik základních cílů. Zaměřuje se především na ministerstva a ústřední orgány státní správy. Vyhodnocení naplňování probíhá průběžně, kdy v roce 2017 a 2020 proběhlo komplexní hodnocení. Na základě toho byla uložena aktualizace tohoto dokumentu. Byla vytvořena neformální pracovní skupina, která shromažďovala přes 40 členů z různých ministerstev, organizací a úřadů. Tuto skupinu by bylo vhodné transformovat a vytvořit stálou skupinu pro aktualizaci. Vhodné by bylo i větší zapojení neziskových organizací a obcí.

Následně vystoupila **Riitta Kaivosoja** s příspěvkem „*Směrem k udržitelné architektuře – finský program architektonické politiky na období 2022–2035*“. Představila architektonickou politiku Finska, která je zaměřena na udržitelnou architekturu. Nabízí komplexní pohled na finské vystavěné prostředí. Hlavní témata a cíle jsou udržitelnost – ekologická, sociální, kulturní a ekonomická udržitelnost vystavěného prostředí. Program podporuje rozvoj místních politik architektury. Politika se zabývá především změnou klimatu a biodiverzitou, rovností a inkluzí, hospodářskými, ekonomickými a mezinárodními aspekty (týká se hledání zdrojů, digitalizace a prosazování architektonické turistiky), významem a identitou (diskuse o vystavěném prostředí, údržbě a zachování kulturního dědictví), vzděláváním a výzkumem.

„*Místa pro lidi – Národní politika v oblasti architektury v Irsku*“ bylo dalším tématem, které prezentoval **Ciaran O'Connor**. Proč je architektura důležitá? Je důležité vnímat význam architektury? Vnímání je oproti minulosti jiné, vše je spotřební.

Vše se dá koupit nebo prodat. Ale architektura nemá hranice. Lidmi činí lidmi právě místo, kde žijí, a proto je architektura tak důležitá a je součástí každé kultury. Pro formulaci nové politiky architektury probíhalo v Irsku množství jednání a byly do ní zahrnuty také zahraniční zkušenosti. Důraz byl kladen na hodnoty a posilování, kvalitu designu (národní systém kvality designu podobný davoskému systému hodnocení), vědomosti (data jsou novou ropou).

Na závěr odpoledního bloku proběhla panelová diskuse, kterou moderovala **Veronika Valk-Siska**. Mezi diskutovanými tématy se objevila i spolupráce mezi vysokými školami a propojování schopností vč. zapojování dětí již od základních škol. Je důležité vyvíjet spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem, jednotlivými ministerstvy i dalšími subjekty. V diskusi také zaznělo, že je třeba se učit od zemí, které jsou v oblasti udržitelného stavebnictví napřed, což je například Švédsko.

Druhý den konference otevíral blok věnovaný udržitelnosti, ve kterém se představila **Anette Persson** s tématem „*Změna směrnice o energetické náročnosti budov (EPBD)*“. Ve svém vystoupení se věnovala strategii renovací, která řeší témata dekarbonizace, renovace veřejných budov a sociální infrastruktury, zvýšení energetické účinnosti budov. U nové výstavby jsou hlavním cílem nulové emise, hodnocení životního cyklu a uhlíková stopa jednotlivých stavebních materiálů. Zmínila také projekt REPowerEU věnovaný využívání solárních panelů.

„*EPBD v praxi*“ bylo téma příspěvku **Carla Bäckstranda**. V 70. letech proběhla energetická krize, která donutila Švédsko k reformě energetiky. Během té doby snížili svou spotřebu a přeorientovali se na obnovitelné zdroje. Zaváděli přísné regulace a legislativu a zavedli systémy dálkového vytápění, které částečně řeší emise CO₂. Byl přijat nový zákon – klimatická deklarace – kdy všechny nové projekty musí uvádět hodnoty emisí.

„*Udržitelnost v praxi. Jednejte hned – výzva k akci!*“ uvedli **Kay Strasser** a **Fernando Nebot Gómez**. Autoři přednášky představili projekt „*Jednej teď*“. Do projektu by se zapojovali odborníci

z celého světa, ze všech různých oborů. Důležitým aspektem je zapojení veřejnosti, diskuse s ní o podobě projektů, ke kterým se mohou občané vyjádřit a vzít tak projekt více „za svůj“.

Tony Williams představil „*Udržitelnost v krajinném plánování*“. Udržitelnost znamená vytváření prostředí a staveb, které budou trvalé, bez poškozování svého okolí. Přednášející dále představil projekty z Melbourne a Dublinu.

Panelovou diskusi tohoto bloku vedl **Petr Lešek**. Diskutovalo se převážně o větším zapojení architektů a projektantů do možnosti navrhování udržitelnějšího vystavěného prostředí. Data jsou novou měnou, která určují, jak mohou výsledné stavby vypadat. Ten, kdo má data, může samotný proces řídit a přesvědčovat ostatní. Udržitelnost je potřeba plánovat jako všechno ostatní a data k tomu velmi pomáhají. Důležitá je rovněž důvěra mezi jednotlivými aktéry. Musí probíhat neustálá komunikace.

Po přestávce navázal blok týkající se kvality bydlení prostřednictvím koordinovaného rozvoje. S první přednáškou „*Otevřené město směrem k sociální a materiální udržitelnosti*“ vystoupil **Kees Christiaanse**. Představil několik případových studií a také 13 zásad udržitelného navrhování, ke kterým patří mj. výstavba v zastavěném území, čitelný veřejný prostor, podpora místní diverzity, budování města pěších vzdáleností, udržitelná výstavba nebo modrozelená infrastruktura.

„*Glasgowský přístup k bydlení jako příklad nejlepší praxe*“ uvedl on-line vstupem **Brian Evans**. Vyzdvihl snahu o dekarbonizaci a tvorbu udržitelnějších staveb. Všechny projekty jsou v souladu s cíli udržitelného rozvoje.

Petr Hlaváček vystoupil s tématem „*Pražský přístup – z divokého východu do moderovaného kapitalismu*“. Byla založena funkce městského developera. Ten vytváří a koordinuje změnu územního plánu, ale i projekty na více než 8 000 městských bytů. Prezentován byl příklad na území brownfieldu. Je využíván územní plán s regulačními prvky. V současné době se klade důraz na využívání regulačních plánů.

„*Při plánování věříme*“ byl příspěvek **Michala Kohouta**. Koordinace znamená v každém z prostředí něco trochu jiného. Má různé podoby na různých úrovních. Koordinace se při vytváření politik stává až politickým pojmem. Politiky mají rozhodující vliv, kdy mohou prostředí zlepšovat, ale mohou ho i poškozovat. Některé prostory se mění pouze na základě „nálepek“, kdy jsou spojeny s některými vlivy. Systém plánování „od shora dolů“ tvoří ve střední a východní Evropě většinu výstavby. V současné době převažuje systém, který řídí především soukromý sektor a formuje výstavbu. Nepřináší však kvalitu veřejného života a sociální soudržnost. V posledních letech se přístup mění a v tomto modelu se veřejný sektor stává koordinátorem územního plánování. Soukromý sektor je partnerem a realizátorem projektů.

Ukončení bloku panelovou diskusí provázal **Michal Kohout**. Aby územní plán fungoval, je třeba být trochu flexibilní, aby i aktéři v území mohli flexibilně rozhodovat v důsledku změn, které se v území dějí. Byla řešena forma sociální demokracie, kdy každý má hlas se stejnou vahou. Tímto se vybere zodpovědná osoba, která dostane mandát a má zodpovědnost i za plánování a směřování vizí. Je důležité i vyhodnocovat, jak se daří naplňovat cíle jednotlivých projektů.

Třetí blok byl věnován problematice dostupného bydlení. V úvodu vystoupila **Paloma Taltavull** s příspěvkem „*Dostupné bydlení v Evropě*“. Představila výsledky výzkumu, který probíhal ve 32 evropských zemích. Data by měla být reprezentativní a jejich sběr probíhal v letech 2004–2020. Data se týkají pouze bydlení, které je na trhu, tedy aktuální tržní ceny. V tomto roce byla však i díky covidu narušena stabilita trhu a přišel obrovský šok. Bylo vyčísleno, kolik se platí v rámci nájemního bydlení. Výsledkem byl poměr dostupnosti, se kterou nemělo mnoho evropských zemí problém, kromě Islandu, Lucemburska a Rumunska.

„*Dostupné bydlení ve Skotsku*“ on-line vstupem odprezentovala **Mary Taylor**. Dostupnost bydlení ve Skotsku se spoléhá na dotace, kdy jsou zde dva paralelní systémy – vyplácení v systému sociální podpory pro nájemní bydlení a poskytování kvalitního bydlení v rámci dotací

pro developery. Existuje program nabídky dostupného bydlení, kdy developeři dostávají dotaci a do konce roku 2022 tak bude dokončeno asi 110 000 staveb. Kromě toho existují také příspěvky na bydlení pro lidi s nízkým příjmem, který může dosahovat až 100 procent.

Conor O'Toole pokračoval „*Dostupným bydlením v Irsku*“. Irsko má nízkou nezaměstnanost a celkem vysoké příjmy obyvatelstva. Hospodářství je tedy co se týká ekonomických ukazatelů velmi dobré. Po globální finanční krizi se nové příležitosti bydlení i nájmu velmi rychle zdražovaly. Je vyvíjen velký tlak na dostupnost bydlení pro konkrétní skupiny obyvatelstva. Největší problém mají lidé ve městech, kteří mají nízké příjmy.

„*Dostupnost bydlení – změna paradigmatu*“ byl dalším příspěvkem tohoto bloku od **Petra Štěpánka**. Základním problémem kvality života je problém udržitelného rozvoje. V makroekonomickém pohledu to lze charakterizovat jako tržní selhání. Problém je v duálním pohledu, sociální stránka a základní sociální potřeba a zároveň na druhé straně bydlení jako možnost investice. Problém dostupnosti bydlení není jen v Praze, ale zasahuje to i kraj Středočeský či oblast severních Čech. Je to otázka konfliktu veřejného zájmu. Suburbanizace je noční můrou pro architekta, ale sen pro developera. Řešení bydlení není jednoduché, trh s bydlením se vyznačuje nízkou elasticitou. Problém nelze vyřešit jen tím, že se budou rozdávat příspěvky na bydlení nebo dotace. Je třeba využívat metodiku, zapojovat veřejnost a mít politickou vůli.

Panelovou diskusi následně řídili **David Tichý** a **Vít Lesák**. MMR v letošním roce založilo odbor, který se zabývá dostupným bydlením. Je snaha vytvářet centra v regionech, která pomáhají a radí obcím s rozšiřováním dostupného bydlení. Trh s bydlením je velmi složitý a každá jednotlivá země má trochu jiné parametry. Certifikovaná metodika řešení dostupnosti bydlení shrnuje také cíle PASK ČR. Jak dostat do nabídky tu část bytového fondu, která se v současné době nevyužívá? Jak ji co nejrychleji opravit? Nebo je to otázka AirBnB? Nutností je rozsáhlejší analýza, aby bylo zřejmé, proč se část bytového fondu nevyužívá a jaké má tedy své využití.

Poslední blok konference se nesl aktuálním tématem „Poválečná obnova ukrajinských měst: Je čas na mezinárodní stavební výstavbu (IBA) Ukrajina?“ V bloku zazněly otázky, které řeší v současnosti ukrajinská vláda. Taktéž byly diskutovány zkušenosti z poválečné obnovy například z Bosny a Hercegoviny, Kosova, Gruzie a Německa.

„Výzvy, kterým čelí ukrajinská vláda, a schopnost zajistit udržitelný urbanismus“ přednesla **Anna Bondar**. Na začátek proběhlo velké poděkování České republice, která nejenom poskytuje ubytování pro uprchlíky, ale také materiálně podporuje Ukrajinu, humanitárně podporuje i vědecké ústavy a vědce a v rámci mezinárodních organizací aktivně prosazuje ukončení konfliktu. Výzev, kterými se Ukrajina zabývá, je mnoho. Kromě neustálých změn informací, jde i o obrovskou mobilitu obyvatel, znečišťování životního prostředí, odminování území, obnovu měst po ostřelování a další. Stále se ještě neví, jak bude obnova probíhat, konflikt stále pokračuje, ale je třeba se tím již nyní zabývat. Pokles populace bude velkým tématem. Již před válkou to bylo aktuální téma, které se v současnosti ještě více prohloubilo. Přes 40 % obyvatelstva změnilo své bydliště v důsledku války a mnoho z nich opustilo Ukrajinu úplně. Kulturní dědictví zažívá také velký úpadek. Bylo zničeno více než 400 kulturních památek, které jsou nenávratně zničeny. Práce na obnově Ukrajiny začaly již na jaře 2022, pomocí dekretu prezidenta. Otázka je, zda budovy renovovat, nebo stavět úplně od začátku. Byl zaveden nový typ dokumentace zakotvený i v zákoně, který bude uvádět počet obyvatelstva a míru zničení zástavby.

Otar Nemsadze prezentoval „*Poučení z rekonstrukce a obnovy v Gruzii*“. Prezentoval dobré i špatné příklady z Tbilisi. V období 20. století se zvyšoval počet obyvatel a měnily se hranice země, která byla součástí Sovětského svazu. Po jeho rozpadu začala stagnace, v novém tisíciletí se změnil postoj k rozvoji měst. Stavební povolení získal kdokoliv za pár hodin jen po zaplacení malého poplatku. Ve městě tak vznikaly moderní slamy. Mělo to velký dopad na kulturu bydlení ve městě. Byla tedy založena platforma a v roce 2018 se uskutečnila první mezinárodní akce „Samotné budovy nestačí“. Cílem akce bylo vytvoření sítě odborníků. Pořádaly se semináře, workshopy, zapojovaly se děti, umožňovala se participace.

„*Poučení z Bosny a Hercegoviny – poválečná rekonstrukce Sarajeva*“ bylo tématem uvedeným **Haris Piplas**. Město bylo obléháno a bylo destruováno. Válka město poznamenala. Posléze však vznikly strategie obnovy, výzva „Reaktivujeme Sarajevo“ a další iniciativy, které se snaží diskutovat o problémech a vytvořit budoucí vizi města. Urbanisté se zde stávají aktivisty, kteří se snaží probudit vize a prosazovat obyvatelné veřejné prostory.

Gyler Mydyti pokračovala s příspěvkem „*Poučení z Kosova: od vznikající k trvalé poválečné obnově*“. Válka z roku 1999 dopadla na mnoho životů, budovy byly zničeny, včetně kulturního dědictví. Prioritou se stala dostupnost bydlení a zajištění stavebního materiálu. Z rekonstrukce se nakonec stala divoká výstavba i na pozemcích, kde budovy původně neměly být. Téměř 75 procent bytového fondu vzniklo neformální cestou bez plánovacích nástrojů. Města se rozrůstala také do

zemědělských oblastí. Neformální výstavba skončila až v roce 2014. Výstavba však nebyla provázána výstavbou infrastruktury, která zde stále chybí.

Následoval **Kees Christiaanse** s přednáškou na téma „*Mezinárodní stavební výstava jako model pro zahájení kvalitativních procesů rekonstrukce měst na Ukrajině*“. Ukázal několik příkladů obnovy různých měst z různých zemí. Také přiblížil plány, které vznikají například pro Mariupol. Dále představil projekt „*Acau Architectes*“ z Ženevy, kdy i bydlení pro uprchlíky může být kvalitní, udržitelné a může reagovat nejen na krátkodobé stavy, ale i dlouhodobou koncepci.

Jedním z posledních vystoupení byla prezentována „*Pražská charta poválečné obnovy měst: klíčová doporučení pro ukrajinská města*“, kterou uvedla **Anna Bondar**. Mezi nejdůležitější body charty patří budování multidisciplinárních týmů obnovy zničených měst, propojení územního plánování s udržitelným, ekonomickým a sociálním prostorem, zajištění dostupného bydlení, využívání projektů PPP a institucionalizace urbanistických architektonických soutěží.

Na závěr bloku proběhla panelová diskuse pod vedením **Petra Navrátila**. Jak se poučit a jak využít příklady poválečné obnovy Ukrajiny.

Závěrečným slovem ukončil konferenci ředitel Odboru územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj **Roman Vodný**. Tato velmi zajímavá a přínosná konference navázala na předchozí setkání v Grazu a Mariboru a již brzy na ni budou navazovat další setkání v rámci evropských konferencí k politikám architektury.

Ing. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje

Ing. Martin Marek
Fakulta stavební VUT v Brně